

Śladami twórczości Pawła Brylińskiego

*miniprzewodnik po Powiecie Ostrowskim
i miejscowościach ościennych*

Odolanowskie Stowarzyszenie Kulturalno - Edukacyjne „Jagiellończyk”

Odolanów 2016

Informacje zebrali i opracowali:

Jerzy Bargenda

Aleksandra Krajewska - Hyla

Helena Musiałowska

Grażyna Ratajek

Justyna Sutarzewicz

Rafał Walkow - redakcja merytoryczna, trener grupy historyków

Magdalena Marciniak - summary w języku angielskim, trener grupy anglistów

Ewa Wieja - redakcja techniczna, koordynator projektu

Ewa Banaszkiewicz - Zawidzka - korekta tekstu

Przewodnik przygotowano w ramach projektu

„Nowoczesny Senior na tropach historii regionalnej”

dofinansowanego z Funduszu Grantowego Dobrego Sąsiedztwa

dla Ostrowa Wielkopolskiego

WSTĘP

Oddajemy w ręce czytelnika miniprzewodnik po miejscach związanych z działalnością ludowego rzeźbiarza Pawła Brylińskiego. Niniejsza publikacja powstała dzięki aktywnej pracy członków Odolanowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku i wsparciu finansowym Funduszu Grantowego Dobrego Sąsiedztwa dla Ostrowa Wielkopolskiego. Od kwietnia do września 2016 roku UTW realizował projekt pod nazwą „Nowoczesny Senior na tropach historii regionalnej”. W jego ramach odbywały się wycieczki rowerowe i autokarowa, w trakcie których zbierano materiały ikonograficzne. Na zajęciach z informatyki studenci UTW, korzystając z programu PREZI, wykonali multimedialną prezentację zawierającą materiały fotograficzne. Podczas warsztatów historii regionalnej przygotowano tekst niniejszej publikacji, a w trakcie tłumaczeniowego kursu języka angielskiego przygotowano resume w tym języku.

Celem działań projektu było pogłębienie wiedzy o regionie i dalsza jej popularyzacja, a także wspieranie aktywności badawczej i ruchowej Seniorów. W powiecie ostrowskim i miejscowościach ościennych znaleźć można niezliczoną ilość miejsc związanych z Pawłem Brylińskim. Poniżej podajemy trasy wycieczek zrealizowanych w ramach projektu i zachęcamy do podążania naszymi śladami. W miniprzewodniku znajdziecie Państwo wiele informacji o rzeźbiarzu i jego dziełach.

Trasa rowerowa 1.: *Odolanów - Glińnica - Kuroch - Nabyszyce - Tarchały Wielkie - Odolanów, kościół św. Barbary - Odolanów, kościół św. Marcina.*

Trasa rowerowa 2.: *Odolanów - Boników - Granowiec - Raczyce - Odolanów.*

Trasa autokarowa: *Odolanów - Mikstat - Grabów nad Prosną - Kania - Wielowieś Klasztorna - Masanów - Ołobok - Sławin - Gostyczyna - Chotów - Bilczew - Biskupice Ołoboczne - Ostrów Wlkp. (Pruślin) - Odolanów.*

Koordynator projektu

Ewa Wieja

ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ

Paweł Bryliński urodził się 21 czerwca 1814 roku w Wieruszowie z ojca Piotra Brylińskiego i matki Franciszki Polownej. Zmarł 18 kwietnia 1890 roku w Masanowie. Został pochowany na cmentarzu przy starym kościółku. Większość życia spędził w Masanowie, gdzie prowadził 8 morgowe gospodarstwo. Tam przyszedł na świat jego syn Stanisław. Paweł Bryliński dzielił życie rolnika z pasją rzeźbiarską. Do historii przeszedł jako rzeźbiarz ludowy. Dzisiaj, po czasach pewnego zapomnienia, na nowo odkrywany i doceniany. Jego działalność to kilkadziesiąt lat wytężonej pracy. Twórczość Brylińskiego datuje się na lata 1840 - 1885. Jej efektem są słupy, krzyże, figury czy krucyfiksy - kilkadziesiąt dzieł sztuki ludowej, sztuki, która nie zawsze była doceniana i traktowana serio. To także rzemieślnik, wytwórca różnych przedmiotów drewnianych. Toporek, dłuto, kozik to narzędzia, którymi tworzył wędrujący rzeźbiarz, zapraszany przez ówczesnych sponsorów do wykonania określonego dzieła. Przemierzał w ten sposób całą południową Wielkopolskę. Jego dzieła widzimy na ziemi ostrowskiej, odolanowskiej, ostrzeszowskiej, wieruszowskiej a także pleszewskiej. Bryliński wpisał się w pejzaż polskiej wsi i miasteczek. Nie był jedynym rzeźbiarzem samoukiem, który tworzył w XIX wieku, ale na pewno należy do najwybitniejszych. Jego krzyże, figurki to także rzemiosło, codzienna praca, wykonywana z godnością i z dużym naciskiem na jakość i trwałość.

Bryliński reprezentował nurt w sztuce ludowej, zrodzony już w wieku XVI. Polska rzeźba ludowa to najstarsza dziedzina sztuki ludowej, rozwijająca się na ziemiach polskich wśród niższych warstw społeczeństwa. Pełniła wiele ról: była odpowiedzią na zapotrzebowanie społeczne tak odbiorcy jak i samych twórców, którzy mogli tylko w taki sposób pokazać swój talent; była przykładem przywiązania do wiary, prawdziwej i głębokiej, ludycznej, opartej zarówno na dużej wiedzy jak i na dużej tradycji czczenia świętych. Rzeźba w kulturze chłopskiej poprzez postaci świętych miała zwyczajnie chronić ludzi przed chorobami czy różnymi kataklizmami. Dodatkowo była formą pokazywania polskości. Podstawowym materiałem było drewno: dębowe, sosnowe, ale także lipa czy olcha. Rzeźba figuralna przyjmowała różne formy. Były to wysokie krzyże, słupy drewniane, czasem kamienne lub murowane; kapliczki domkowe. Tematyka sprowadzała się do motywów Chrystusa: Frasobliwego, Nazareńskiego czy upadającego pod krzyżem. Pojawiała się także Matka Boska: Bolesna stojąca pod krzyżem, czy Madonna z Dzieciątkiem lub Pieta; motywem byli rzecz jasna i święci, „dobierani” ze względu na miejsce kultu czy patronat. Pawła Brylińskiego śmiało można wpisać w poczet najlepszych rzeźbiarzy ludowych obok: Józefa Grabowskiego z ziemi krośnieńskiej, Jędrzeja Wowro spod Wadowic czy Jana Wnęka.

Paweł Bryliński był płodnym rzeźbiarzem. Zachowało się do dzisiaj sporo rzeźb, kapliczek czy krzyży w miejscach, w których tworzył. O znaczeniu jego twórczości świadczy także to, że dzieła Brylińskiego można podziwiać w innych miejscach: muzeach czy kościołach. To znak, że mają one wartość historyczną i stanowią o wysokiej jakości i kulturze wykonania. To także chęć zachowania owych dzieł w warunkach bezpiecznych - szczególnie w sytuacji gdy oryginalna rzeźba może ulec zniszczeniu. Dzieła Brylińskiego można zobaczyć w Kaliszu, Poznaniu, we Wrocławiu, a nawet na Śląsku (Muzeum Górnośląskie w Bytomiu). Pewnie jednak najlepiej podziwiać dokonania Brylińskiego tam, gdzie tworzył sam artysta, gdzie od lat towarzyszą mieszkańcom wsi i miasteczek.

Bryliński, jak każdy artysta miał swój styl, czego dowodem jest chociażby program dekoracyjny krzyży znany w dwóch odmianach: z daszkiem, który kryje ramiona krzyża i bez niego. Krzyże zwyczajowo zwieńczone były wizerunkiem pelikana karmiącego własną krwią trzy pisklęta. Jak większość ludowych artystów był skromny, o czym świadczy brak podpisów pod dziełami. Brak podpisu dzisiaj utrudnia identyfikację wielu rzeźb - przykładem jest figura Chrystusa Frasobliwego w Cieszynie.

Bryliński to postać wyjątkowa dla Odolanowa i ziemi odolanowskiej. Jego rzeźby dziś możemy podziwiać w oryginalnym, pierwotnym otoczeniu w Nabyszycach czy Kurochu oraz w odolanowskich kościołach gdzie eksponowane są figury z krzyży z Raczyc, Odolanowa czy Glińnicy (kościół św. Marcina) czy też z kapliczki z Huty (kościół św. Barbary). W muzeum można oglądać figury św. Benona i św. Idziego. Liczba dzieł znajdujących się w gminie Odolanów pozwala patrzeć na Brylińskiego jak na rodzimego twórcę, który realizując zamówienia przebywał na naszej ziemi często i długo.

MIEJSCOWOŚCI, W KTÓRYCH MOŻNA PODZIWIAĆ DZIEŁA BRYLIŃSKIEGO

BILCZEW

Nieduża wieś w powiecie ostrowskim, leżąca 2 km na południowy wschód od Biskupic Ołobocznych przy drodze powiatowej do Ołoboku; w gminie Sieroszewice. Wzmiankowana już przed rokiem 1368. Do roku 1887 leżała w powiecie odolanowskim. Przy drodze od strony Biskupic Ołobocznych stoi kapliczka ze św. Idzim, któremu sarna ssie palec.

BISKUPICE OŁOBOCZNE

Duża wieś (1,5 tys. mieszkańców) leżąca ok. 10 km na północny wschód od Ostrowa w gminie Nowe Skalmierzyce - powiat ostrowski. Pierwsza wzmianka pochodzi z roku 1357. Do roku 1887 należała do powiatu odolanowskiego. W kościele z I poł. XIX pod wezwaniem św. Bartłomieja znajdują się krzyże Brylińskiego: Chrystus Frasobliwy, św. Wawrzyniec oraz krucyfiks stojący.

BONIKÓW

Wieś w powiecie ostrowskim położona w gminie Odolanów 5 km na południe od miasta przy drodze powiatowej w kierunku Sośni. Ta licząca ok. 500 mieszkańców wieś jest położona na granicy Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”. Przy ulicy Długiej stoi drewniany krzyż z 1856 roku. Na szczycie znajduje się postać Chrystusa, która po swojej prawej stronie ma aniołka, a poniżej tablice z narzędziami męki. Na krzyżu znajdują się także Matka Boska oraz Maria Magdalena i Jan Ewangelista. W czasie okupacji krzyż ukryto w stodole. W 2016 roku figury zostały zdjęte i oddane do renowacji.

CIESZYN

Wieś (650 mieszkańców) leżąca na południowych krańcach powiatu ostrowskiego w gminie Sośnie, 7 km od Sośni. Geograficznie i historycznie związana ze Śląskiem i Wrocławiem. Wzmiankowana już przed rokiem 1155 jako najstarsza posiadłość diecezji wrocławskiej. Przez wieki była miejscowością wieloetniczną, zamieszkałą przez ludność polsko, niemiecko i czeskojęzyczną. Najstarszym zabytkiem jest kościół z końca XVII wieku z barokowym ołtarzem i późnogotycką płaskorzeźbą św. Jana Chrzciciela w ołtarzu bocznym - wykonaną w 1499 roku przez ucznia Wita Stwosza. Pod chórem znajduje się gotycka drewniana rzeźba Chrystusa Frasobliwego, czasem przypisywana autorstwu Pawła Brylińskiego. W Cieszynie warto też zwrócić uwagę na domy o konstrukcji zrębowej.

CHOTÓW

Chotów – wieś położona w województwie wielkopolskim, w powiecie ostrowskim, w gminie Nowe Skalmierzyce, na Wysoczyźnie Kaliskiej, przy wschodniej granicy powiatu, ok. 8 km na wschód od Nowych Skalmierzyc, ok. 20 km na wschód od Ostrowa, przy południowej granicy Kalisza (Sulisławice). Obecnie na wieś składają się Nowy Chotów i Stary Chotów. Miejscowość przynależała administracyjnie przed rokiem 1887 do powiatu odolanowskiego, w latach 1975-1998 do województwa kaliskiego, a w latach 1887-1975 i od 1999 do powiatu ostrowskiego. W końcu XIX wieku wieś liczyła według Słownika geograficznego Królestwa Polskiego 6 domów i 33 mieszkańców. W Chotowie obecnie można zobaczyć rekonstrukcję częściową przydrożnego słupa sakralnego. Ten rodzaj kapliczki budowany był w postaci drewnianego, kamiennego lub murowanego słupa z rzeźbą lub larnią na szczycie, w której umieszczano rzeźbę. W Chotowie znajduje się słup sakralny z 1849 r. na którym umieszczono figury: Chrystusa Frasobliwego, Matki Boskiej z Dzieciątkiem i św. Wawrzyńca.

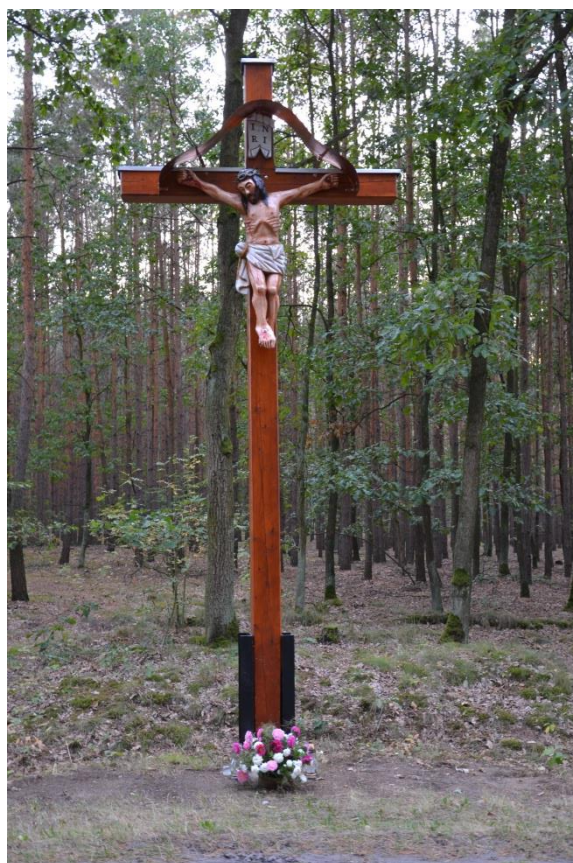

DROSZEW

Mała wieś (ok. 300 mieszkańców) w gminie Nowe Skalmierzyce w powiecie ostrowskim. Początki wsi sięgają XV wieku. Do 1932 należała do powiatu pleszewskiego. Warto zobaczyć kościół pod wezwaniem Wszystkich Świętych z lat 80-tych XVIII wieku, zabudowania dworskie oraz krzyż Brylińskiego z 1865 roku.

GLIŚNICA

Gliśnica – wieś położona w województwie wielkopolskim, w powiecie ostrowskim, w gminie Odolanów. Leży ok. 11 km na południowy zachód od Ostrowa Wlkp. przy drodze powiatowej Odolanów-Raszków, Przed 1932 rokiem miejscowość położona była w powiecie odolanowskim, W latach 1975–1998 w województwie kaliskim, w latach 1932-1975 i od 1999 w powiecie ostrowskim. Na skraju boiska sportowego stoją trzy pomniki przyrody - dęby szypułkowe. Ich obwody to: 504, 598 i 658 cm, a wysokość do 29 metrów. Obok stoją zabudowania dawnego nadleśnictwa z początku XX wieku. W pobliżu wsi (na północny wschód) odkryto jedno ze zgrupowań kurhanów. Krzyż ludowy Pawła Brylińskiego odnaleźć można w lesie niedaleko Gliśnicy. Fragmenty krzyża po konserwacji w dniu 23 V 1992 r. zostały przeniesiono do kościoła parafialnego św. Marcina w Odolanowie. w 2016 r. krzyż powrócił na swoje miejsce w lesie z jedną figurą - Chrystusa.

GOSTYCZYNA

Mała wieś (ok. 200 mieszkańców) leżąca przy drodze nr 450 - 5 km na północ od Ołoboku i 15 km na południe od Kalisza na skraju powiatu ostrowskiego w gminie Nowe Skalmierzyce. Początki sięgają końca XIII wieku. Do roku 1887 w granicach powiatu odolanowskiego. Na ścianie kościoła św. Mikołaja znajduje się słup z Chotowa z 1849 roku.

GORZYCE WIELKIE

Duża wieś (ok. 2 tys. mieszkańców) w gminie Ostrów przy drodze łączącej Ostrów z Sulmierzycami, przylegająca od strony zachodniej do miasta. Pierwsza wzmianka pochodzi z roku 1402. Przez długie lata należała do dóbr przygodzickich Radziwiłłów. Do roku 1932 leżąca w granicach powiatu odolanowskiego. W czasie II wojny istniał w niej obóz pracy, a następnie obóz jeniecki (od wiosny 1944 do stycznia 1945 roku). W kościele Najświętszego Serca Pana Jezusa podziwiać można rzeźby ludowe: Chrystus Frasobliwy, św. Józef i Salvator Mundi.

GRABÓW NAD PROSNĄ

Nieduże miasto (ok. 2 tys. mieszkańców) leżące nad Prosną w powiecie ostrzeszowskim ok. 30 km na południowy zachód o Ostrowa i 13 km na północny wschód od Ostrzeszowa. Siedziba władz gminnych. Najstarsza wzmianka pochodzi z XIII wieku. Pod koniec wieku XIV Władysław Jagiełło miał zająć Grabów w czasie wojny z Władysławem Opolczykiem. Od 1460 roku Grabów stał się miastem królewskim i siedzibą starostwa niegrodowego, do którego należały 4 wsie oraz miasteczko Mikstat. Miasto posiadało zamek wybudowany w stylu gotyckim jeszcze w XIV wieku; gruntownie przebudowany pod koniec XVI lub na początku XVII wieku. Przed kościołem Niepokalanego Serca NMP i św. Mikołaja stoi krzyż z 1858 roku z 12 ludowymi rzeźbami (obecnie rzeźby znajdują się wewnątrz kościoła).

GRANOWIEC

Duża wieś w gminie Sośnie (ok. 1300 mieszkańców), w południowej części powiatu ostrowskiego przy drodze powiatowej 10 km na południe od Odolanowa i ok. 4 km na północ od Sośni. Wzmiankowana już pod koniec XII w. Należała do starostwa, a następnie powiatu odolanowskiego (do 1932 roku). Rozwijała się w XVIII i XIX wieku na skutek napływu ewangelików, którzy pobudowali własną świątynię (zbór), przejęty przez katolików w 1945r. W latach 1934-39 istniała gmina Granowiec. Przydrożny krzyż drewniany z 1878 r. Pawła Brylińskiego stoi przy posesji nr 143.

HUTA

Wieś (ok. 500 mieszkańców) w powiecie ostrowskim w gminie Odolanów, położona ok. 4 km na zachód od Odolanowa. Najciekawszym zabytkiem jest kapliczka przydrożna z figurą św. Jana Nepomucena.

KANIA

Niewielka wieś (ok. 65 mieszkańców) położona w gminie Sieroszewice na skraju powiatu ostrowskiego, 28 kilometrów na południowy wschód od Ostrowa Wielkopolskiego. Do roku 1887 należała do powiatu odolanowskiego, a od roku 1887 do powiatu ostrowskiego. Atrakcją jest przydrożny, jedenastometrowy wielofigurowy drewniany krzyż autorstwa Brylińskiego z 1859 roku. Według podań zagrożony usunięciem przez hitlerowców podczas II wojny, miał zawdzięczać ocalenie wstawiennictwu samego Hitlera. Prawdą jest jednak, że uratowali go mieszkańcy wsi. Krzyż w Kani z trzech stron swej pionowej belki pokryty jest wyrzeźbionymi w jednym pniu figurami świętych, ułożonymi w czterech kondygnacjach, i niewielką figurą Chrystusa Ukrzyżowanego zawieszanej na poprzeczce. Na szczycie krzyża mieści się pelikan karmiący troje piskląt. Krzyż przedstawia następujących świętych: na froncie - Matka Boska Bolesna, św. Walenty, św. Józef i św. Stanisław; z prawej strony - św. Jan Ewangelista, św. Wawrzyniec, św. Antoni i św. Wojciech; z lewej strony - św. Weronika, św. Franciszek, św. Roch i św. Idzi. U stóp krzyża znajduje się tabliczka z inskrypcją: „Fundator Łukasz Skrobański R.P. 1859”. Ciekawostką jest fakt, że prawdopodobnie Bryliński rzeźbił ten krzyż w żywym drzewie. Świadczyć o tym mogą pozostawione do dziś korzenie, które zachowano w trakcie przenoszenia krzyża na nowe miejsce. W 1933 roku krzyż przesunięto o około sto metrów z powodu budowy drogi gruntowej. W 1986 roku dokonano konserwacji krzyża impregnatami oraz środkami owadobójczymi. Rok później zamontowano stalową kratownicę z piorunochronem i dwoma uziemieniami, które gwarantowały stabilność krzyża.

*Uczestnicy projektu uznali ten krzyż,
za najpiękniejszy obiekt
na trasie wycieczki.
Polecamy wszystkim odwiedzenie
tej małej, urokliwej wioseczki
z przyjaznymi mieszkańcami dbają-
cymi o swój skarb.*

KUROCH

Osada nad rzeką Kuroch granicząca z Nabyszycami (część sołectwa), położona w gminie Odolanów (powiat ostrowski) ok. 6 km na północny zachód od Odolanowa. Przy drodze do Sulmierzyc znajduje się krzyż z figurami autorstwa Pawła Brylińskiego, datowany na rok 1880.

MASANÓW

Wieś leżąca na wschodzie powiatu ostrowskiego w gminie Sieroszewice w pobliżu Wielowsi. Do roku 1887 w granicach powiatu odolanowskiego. Przez długie lata miejsce zamieszkiwania przez Pawła Brylińskiego. Przy drodze piaszczystej z Kotłowa do Strzyżewa i Ołoboku (dawniej część Bursztynowego Szlaku) na tzw. mogile szwedzkiej stoi krzyż a na nim rzeźba, prawdopodobnie dłuta Brylińskiego.

MIKSTAT

Niewielkie miasto w gminie (ok. 1900 mieszkańców) w powiecie ostrzeszowskim położone na Wzgórzach Ostrzeszowskich 10 km na zachód od Antonina przy drodze 447 biegnącej w kierunku Grabowa nad Prosną. Początki miasta sięgają X wieku. Prawa miejskie Mikstat otrzymał w 1366 roku. Akt ten odnowiono w 1528 roku. Przez kolejne dziesięciolecia miasto żywo rozwijało się. Na znaczeniu zaczęło tracić w czasach zaborów. Ciekawymi zabytkami są: kościół św. Rocha (z figurą świętego) wraz z cmentarzem oraz kościół parafialny św. Trójcy wraz z przydrożnym krzyżem z rzeźbami Pawła Brylińskiego. Odbywający się tutaj odpust św. Rocha i związany z nim obrzęd poświęcenia (błogosławieństwa) zwierząt, sprawia, że o Mikstacie sporo mówi się i pisze. Uroczystości te zostały wpisane na **Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego**. Jedną z legend, którą jeszcze pod koniec lat sześćdziesiątych minionego stulecia można było usłyszeć od najstarszych mieszkańców, głosiła, „że w czasach gdy okoliczne miejscowości nawiedzane były przez epidemie, mieszkańcy Mikstatu trwali na modlitwie. Na Wzgórzu miała ukazać się postać mężczyzny w czarnym kapeluszu z laską, który wykonywał ręką znak krzyża świętego nad miastem. Od tego momentu zaraza przestała nawiedzać te okolice. Na jednej ze starych sosen jeszcze w latach siedemdziesiątych wisiała mała kapliczka, upamiętniająca to wydarzenie. Jako wotum dziękczynne dla Świętego Rocha za uratowanie miasta od zarazy mieszkańcy wybudowali na tym miejscu kościół.”

NABYSZYCE

Wieś (ok. 600 mieszkańców) leżąca w gminie Odolanów w powiecie ostrowskim. Położona ok 5 km na północny zachód od Odolanowa. Znana od 1369 roku przez fakt istnienia fortalicji - strażnicy obronnej położonej blisko rzeki Kuroch. Fortalicja ta, wybudowana w technice drewniano - ziemnej, została zdobyta przez wojska Zygmunta Luksemburskiego, które walczyły ze starostą odolanowskim Bartoszem. Wieś silnie związana z Odolanowem poprzez przynależność do parafii odolanowskiej oraz do powiatu odolanowskiego. Na południe od wsi przy drodze do Glińnicy stoi krzyż drewniany z rzeźbami Pawła Brylińskiego, datowany na rok 1882 ufundowany przez W. i A. Hoffmanów. Na krzyżu znajdują się następujące figury: Jezus Chrystus, św. Weronika, św. Wawrzyniec, św. Antoni, św. Jan Ewangelista, Matka Boska i pelikan z pisklętami. Dzięki temu, że krzyż został odnowiony, jest jednym z piękniejszych przykładów twórczości Pawła Brylińskiego.

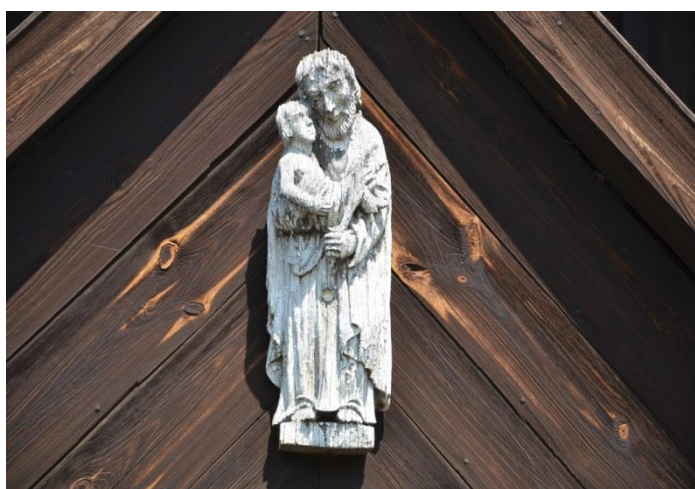
ODOLANÓW

Miasto gminne (ok. 5200 mieszkańców) w powiecie ostrowskim, 10 km na południe od Ostrowa, położone nad rzekami: Barycz, Kuroch i Olszówka. Do 1932 stolica powiatu odolanowskiego. Pierwsza wzmianka pochodzi z początku wieku XIV. W II połowie XIV wieku powstaje zamek - rozebrany na początku wieku XIX. Od 1403 r. Odolanów jest nazywany miastem. Jego dynamiczny rozwój następuje od końca XVIII wieku za sprawą księżnej Eleonory Sułkowskiej. Szybko rosła liczba mieszkańców, na początku wieku XIX było ich ok. 900, a sto lat później już 2500. Siedziba władz powiatowych (samodzielna od 1887r.) znajdowała się tu do roku 1932. Wystrój urbanizacyjny i najważniejsze budowle administracji publicznej pochodzą z końca XIX i początku XX wieku. Jedną z nich jest budynek starostwa powiatowego - obecnie siedziba odolanowskiego liceum ogólnokształcącego i odolanowskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Od 1909 roku Odolanów jest połączony linią kolejową z Ostrowem i Wrocławiem. Kiedyś miasto wielokulturowe - świątynie katolickie (2), zbór ewangelicki oraz bożnica żydowska. Swój drugi dynamiczny rozwój notuje od końca lat 60-tych XX wieku, po odkryciu złóż gazu ziemnego.

OŁOBOK

Wieś (ok. 750 mieszkańców) położona na skraju powiatu ostrowskiego w gminie Sieroszewice na wchód od Ostrowa (17 km od centrum miasta) przy drodze wojewódzkiej nr 450, w połowie drogi (15 km) między Kaliszem a Grabowem. Wzmiankowana już przed rokiem 1136. Znana z klasztoru Cystersek z początku XIII wieku i zabytkowych zabudowań klasztornych. Położona na tzw. szlaku cysterkim. Do roku 1887 w granicach powiatu odolanowskiego. Na starym cmentarnym kościele została umieszczona Figura św. Józefa z Dzieciątkiem.

PRUŚLIN

Obecnie dzielnica Ostrowa (ok. 4 tys. mieszkańców). Wcześniej wieś, wzmiankowana już na początku XV wieku. W 1779 r. przyłączona do parafii ostrowskiej. Od tego momentu silnie związana z miastem. Paweł Bryliński był twórcą rzeźb w nieistniejącej już kapliczce słupowej. Kapliczka z napisem: Fundacja gminy Pruślina. R. P. 1874 wyposażona była w figurę Chrystusa Pojmanego, postaci św. Idziego, św. Wawrzyńca i nieznanego świętego z lewej. Ze słupa uratowała się figura św. Idziego, którą przymocowano do drzewca nowego krzyża (aktualnie zdjęta do renowacji). Na zbiegu ulic: Środkowej i Olszynowej w Pruślinie znajduje się murowana kapliczka postawiona w 1927 r. z rzeźbą Chrystusa Pojmanego.

RACZYCE

Duża wieś (ok. 1300 mieszkańców) leżąca kilka kilometrów na zachód od Odolanowa przy drodze w kierunku Uciechowa. Jak wszystkie wsie z okolic Odolanowa, Raczyce należały do niegrodowego starostwa odolanowskiego, a następnie do powiatu odolanowskiego. Silnie związana z Odolanowem poprzez trwałą przynależność do parafii św. Marcina; chrakteryzująca się kultem św. Rocha (święceniem była 16 sierpnia). Duża i bogata wieś, licząca pod koniec XVIII wieku ok. 250 mieszkańców, 50 lat później już 500, a pod koniec wieku XIX 750. W XIX wieku istniał folwark, który obejmował ponad 180 h ziemi uprawnej i 50 h łąk i pastwisk. W centrum wsi stoi krzyż autorstwa Pawła Brylińskiego. Jest to wysoki, wielofigurowy krzyż drewniany z drugiej połowy XIX wieku. W centralnej części, pod ozdobnym zadaszeniem widnieje figura ukrzyżowanego Chrystusa z figurkami aniołków u stóp. Poniżej figury św. Rocha i św. Wojciecha, w zwieńczeniu krzyża znajduje się pelikan karmiący młode.

SŁAWIN

Nieduża wieś (ok. 270 mieszkańców) leżąca w powiecie ostrowskim, w gminie Sieroszewice, kilometr na północ od Ołoboku przy drodze krajowej nr 450. Wieś o bogatej przeszłości - stanowiska archeologiczne potwierdziły jej położenie na szlaku bursztynowym. Dzieje wsi sięgają roku 1336. Do 1887 należała do powiatu odolanowskiego. Przy drodze Wieruszów - Kalisz zobaczyć można figurę św. Walentego. Przy drodze Psary - Ołobok znajdują się figury Chrystusa Frasobliwego i św. Benona. ***Wierzby rosochate i kapliczka ludowa na rozdrożu - jakże to polski obrazek!***

TOPOLA MAŁA

Duża wieś (ok. 1200 mieszkańców) leżąca w gminie Ostrów, przylegająca do granic miasta. Pierwsza wzmianka pochodzi z połowy XIV w. Do roku 1779 związana z Wysockiem Wielkim poprzez przynależność do tamtejszej parafii; od 1779 roku przynależna do parafii ostrowskiej. W okresie zaborów i 20-lecia międzywojennego (do roku 1932) administracyjnie należała do powiatu odolanowskiego. Na słupie sakralnym zespół rzeźb z Chrystusem Nazareńskim.

WIELOWIEŚ KLASZTORNA

Duża wieś (ok. 1200 mieszkańców) na wschodnich krańcach powiatu ostrowskiego w gminie Sieroszewice przy drodze 450, 5 km na południe od Ołoboku. W średniowieczu własność Cystersek z Ołoboku. Przez pewien czas miejsce pobytu P. Brylińskiego. Do roku 1887 pozostawała w granicach powiatu odolanowskiego. Podziwiać można tutaj kapliczkę z św. Wawrzyńcem.

WIERUSZÓW

Miasto powiatowe w województwie łódzkim (ok. 8,5 tys. mieszkańców) położone nad Prosną, Nieśobem i Brzeźnicą. W latach 1975-99 należało administracyjnie do województwa kaliskiego. Przez Wieruszów zawsze biegły ważne szlaki komunikacyjne, chociażby szlak bursztynowy w starożytności, o czym świadczą wykopaliska archeologiczne. Miasto istniało już w XIV stuleciu i przez kolejne wieki było własnością bogatych rodów, np. Wieruszów, od których wywodzi się nazwa miasta. Często miało charakter graniczny - tu przebiegała granica ustalona w 1815 roku pomiędzy Prusami a Imperium Rosyjskim (Królestwem Kongresowym). Miasto przeżywało różne momenty rozwoju, te lepsze i gorsze tracąc w 1870 roku prawa miejskie i odzyskując je w odrodzonej Polsce w 1919 roku. Wieruszów to miasto ciekawych ludzi: tu urodził się Paweł Bryliński (w Kościele Zesłania Ducha Świętego w Wieruszowie księga chrztów zawiera tej treści zapis w języku łacińskim: „Roku Pańskiego 1814 dnia 24 czerwca ja - Ludwik Meyzner eremita misjonarz pierwszego Zakonu św. Pawła - ochrzciłem chłopca imieniem Paweł - syna Piotra Brylińskiego i Franciszki Polownej, urodzonego dnia 21 o godzinie trzeciej po południu bieżącego miesiąca i roku. Rodzice chrzestni - Michał Świeściak i Barbara Brylska, wszyscy z Wieruszowa.”), tutaj zmarł ksiądz przeor Augustyn Kordecki. W Sokolnikach koło Wieruszowa w kościele św. Mikołaja znajduje się figura Chrystusa Ukrzyżowanego.

SUMARY

From April to September 2016 the students from our university took part in a project called "A modern senior on the trail of regional history". The project involved the bike and bus trips around the region during which the participants gathered different iconographic materials. On the IT classes our seniors prepared a PREZI presentation using the photos taken during the trips. They also took part in a regional history workshop where the text of this publication was written. The summary of the text was prepared during the short Polish - English translation course.

Paweł Bryliński is an outstanding folk-sculptor from the southern Wielkopolska region. His works had a great influence on the wood-curving style and technique in the area of Ostrów Wielkopolski and Odolanów. The sculptor was born in Wieruszów in 1814. In 1835 Bryliński and his wife arrived in Wielowieś Klasztorna. Later he settled in Masanów where in 1837 his only son, Stanisław was born. His descendants still live at the same place. Paweł Bryliński spent very little time at home. When the spring came, he used to set out with his handcart full of tools. While working he usually lived at his sponsor's house. After putting together the cross and the sculptures he used to receive about 30 thalers and moved on to another village. He never came back home before autumn. He rarely helped on the farm. Bryliński died on 18 April 1890 and was buried on the cemetery in Ołobok.

Paweł Bryliński had an inborn talent and was a self-taught artist. He had his unique style. He created mainly multi-figured crosses standing by the road. He often worked in a barn or shed, and his only tools were a chisel, a hatchet and a clasp-knife. The symbols on his crosses were mainly connected with the Holy Week. On the top of the cross there was always a figure of Jesus Christ above whom there was often a figure of a pelican feeding its brood with its blood. On his crosses there were also figures of other saints connected with this region or with the sponsor himself, for example St Roch, St Lawrence, St Giles, St John of Nepomuk, St Veronica, St Valentine or St Francis of Assisi. Bryliński decorated his works with polychrome using very bright colours. He also created sacred poles and sculptures for small wayside shrines. The figures that were most often found on his poles were Man of Sorrows, the Pensive Christ or the Christ Crucified. On his works Bryliński often put the inscriptions concerning the sponsor and the date of creation. None of his works were signed with his name.

Some of Bryliński's works of art were destroyed over the years but many of them can still be admired mainly in the vicinity of Ostrów Wielkopolski, Odolanów, Krotoszyn, Pleszew and Wieruszów.

BIBLIOGRAFIA

1. Chmielewska, Ewa. Boży Snycerz . W: Broszura do odznaki PTTK, Ostrów Wielkopolski - Wieruszów, 2014.
2. Chmielewska, Ewa. Boże Męki Mistrza z Masanowa. „Opiekun” 2002 nr 5 s.9.
3. Chmielewska, Ewa. Paweł Bryliński (1814 – 1890) [online]. W: Wybitni Wielkopolanie [dostęp 10 maja 2012]. Dostępny World Wide Web: <http://regionwielkopolska.pl>.
4. Chmielewska, Ewa. Rzeźbiarz Chrystusa: Paweł Bryliński (1814 - 1890). „Opiekun” 2002 nr 5 s.8.
5. Chmielewska, Ewa. Szlak Pawła Brylińskiego [online]. W: Turystyka: szlaki tematyczne [dostęp 10 maja 2012]. Dostępny World Wide Web: <http://regionwielkopolska.pl>
6. Chmielewska, Ewa. Święci na polskich rozstajach - południowa Wielkopolska. Część1. Słup sakralny Pawła Brylińskiego w Chotowie. Łatowice: Ewa Chmielewska, 2002. ISBN 83-917690-1-1.
7. Dawny Powiat Odolanowski na starych pocztówkach 1887-1932, red. J. Bartczak, Raszków 2012.
8. Wiśniewski, Jerzy. Roźmiarzek, Benedykt. Zabytkowy krzyż przydrożny pomnikiem przyrody. W: Stud. Mater. Ośr. Kult. Leśn. 6, 2007, s. 47 - 52.
9. Zabytki sztuki ludowej – Szlak Pawła Brylińskiego [online]. [Interaktywna mapa Ostrowa Wielkopolskiego i okolic, Paweł Bryliński, fotografie rzeźb z informacjami]. Oprac. merytoryczne i fotografie Ewa Chmielewska. Opracowanie informatyczne Dorota Majchrzak. Tłumaczenia tekstów: na język angielski Katarzyna Mruk, na język niemiecki Dominika Sadowska [dostęp 10 maja 2012]. Dostępny w World Wide Web: www.zabytki.zst-ostrow.edu.pl.
10. Strony internetowe:
 - <http://regionwielkopolska.pl/wybitni-wielkopolanie/brylinski-pawel-1814-1890.html>
 - <http://kapliczki-przydrozne.blogspot.com/2016/07/pawel-brylinski.html>
 - <http://regionwielkopolska.pl/turystyka/szlaki-tematyczne/szlak-pawla-brylinskiego.html>
 - <http://www.skkt.ziemia-wieruszowska.pl/wp-content/uploads/2014/04/zycie-i-tworczosc.pdf>
 - <http://piecufoto.blogspot.com/2014/05/pawe-brylinski-mistrz-z-masanowa.html>
 - <http://www.opiekun.kalisz.pl/index.php?dzial=artykuly&kat=polecane&id=4926>
 - wikipedia (informacje o miejscowościach)

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ	4
MIEJSCOWOŚCI, W KTÓRYCH MOŻNA PODZIWIĄĆ DZIEŁA BRYLIŃSKIEGO.....	5
BILCZEW	5
BISKUPICE OŁOBOCZNE	6
BONIKÓW	6
CIESZYN.....	7
CHOTÓW	7
DROSZEW	8
GLIŚNICA	8
GOSTYCZYNA.....	8
GORZYCE WIELKIE	9
GRABÓW NAD PROSNĄ.....	9
GRANOWIEC.....	10
HUTA.....	11
KANIA.....	11
KUROCH	12
MASANÓW.....	13
MIKSTAT.....	13
NABYSZYCE	14
ODOLANÓW	15
OŁOBOK	16
PRUŚLIN	17
RACZYCE.....	17
SŁAWIN	18
TOPOLA MAŁA	19
WIELOWIEŚ KLASZTORNA	19
WIERUSZÓW	20
SUMARY.....	21
BIBLIOGRAFIA	22